

גיאוגרפיה של המזרח התיכון

מבנה יחידת החובה (90 שעות)

א. מבוא

ב. נושאי היחידה:

1. גבולות ותחומים במזרח התיכון / 5

2. קשרי גומלין טבע-אדם כמעצבי המרחב במזרח התיכון / 8

3. אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון – מאפיינים ותמורות / 12

4. הכלכלה במזרח התיכון: בין עולם מתפתח לעולם מפותח / 16

5. תהליכים גיאופוליטיים במזרח התיכון - עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה / 19

6. מאפיינים עיקריים של המדינות הגובלות עם ישראל / 21

ג. חתך נושאי ביחידת הגיאוגרפיה של המזה"ת / 23

הנושאים הם המסגרת הכללית להוראה-למידה, והסוגיות הן דוגמאות שמטרתן למקד את תוכני נושאי הלימוד.

המטרות מכוונות לגיבוש מוקדי הוראה-למידה ואמורות לשמש כבסיס להערכת הישגים.

מבוא

המזרח התיכון כיחידה גיאוגרפית (region) נלמד לראשונה במסגרת לימודי הגיאוגרפיה בחטיבה העליונה. אזור זה נבחר להילמד **כיחידת חובה** מסיבות אלו:

- א. המזרח התיכון (המזה"ת) הוא המרחב הגיאוגרפי שישראל מהווה חלק ממנו, לפיכך יש חשיבות להכיר את מאפייניו ומרכיביו.
- ב. אזור המזה"ת מְזַמֵן לימוד רגיונלי הבוחן תופעות ותהליכים ואת קשרי הגומלין ביניהם בראייה מערכתית כוללת.

במזרח התיכון, כמו בכל יחידה גיאוגרפית אחרת, מתחוללים כל העת תהליכים למיניהם: פיזיים, כלכליים, דמוגרפיים, תרבותיים ופוליטיים. מכלול תכונות המזה"ת והתהליכים המתרחשים בו יוצרים יחידה גיאוגרפית ייחודית. למזרח התיכון תכונות ומאפיינים המבחינים אותו מִקְבָּלִים אחרים בעולם: מדבריות חמים רחבי ידיים הנחצים על ידי עורקי מים גדולים, ולאורך גדותיהם חיה מְיָמִים ימימה אוכלוסייה צפופה; מאגרי נפט גדולים המחוללים מצד אחד פריחה כלכלית ותמורות חברתיות ומצד אחר מהווים גורם לתהליכים גיאופוליטיים עולמיים ומקומיים; חברה מוסלמית מסורתית העוברת תהליכים איטיים של מודרניזציה לצד תהליכים חברתיים פונדמנטליים המבשרים הקצנה. ובד בבד כלכלה מסורתית העוברת גם היא תהליכי מודרניזציה וגם תהליכי גלובליזציה. נושאים אלו ואחרים הם כמו חלקים המרכיבים תְצַרְף (פאזל), שבהתקבצותם יחדיו יוצרים את תמונתו השלמה של החבל.

התלמידים יכירו, יבינו, ינתחו, יחקרו ויסבירו תופעות, תהליכים ותמורות שהתרחשו במזה"ת מראשית המאה ה-20 ואשר נמשכים גם בימינו. בדרך לימוד זאת, לימוד הגיאוגרפיה הרגיונלית, נדרשים הלומדים ליצור אינטגרציה בין התחומים השונים כדי להבין את המרחב על כל מרכיביו ולבחון אותו **בראייה מערכתית**. בעקבות לימוד יחידה זו יוכלו הלומדים לבחון ולנתח ניתוח מושכל חבלים אחרים בעולם, להסביר אירועים אקטואליים המתרחשים באזורנו ולהעשיר את ידע העולם שלהם.

בחינת התהליכים והתמורות המתחוללים במזה"ת והבנת גורמיהם - יש לה חשיבות כשלעצמה, וכמו כן יש לה חשיבות רבה בגלל ההשלכות הישירות והעקיפות על מדינת ישראל – בעבר, בהווה ולעתיד. מאחר שהגיאוגרפיה של **ארץ ישראל** נלמדת בנפרד וכיחידת **חובה** במסגרת התכנית, ההתייחסות לישראל ביחידת לימוד זו נעשית רק בהקשרים הרלוונטיים.

ביחידת לימוד זו 6 נושאים :

1. גבולות ותחומים במזרח התיכון
2. קשרי גומלין טבע-אדם כמעצבי המרחב במזרח התיכון
3. אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון – מאפיינים ותמורות
4. הכלכלה במזרח התיכון : בין עולם מתפתח לעולם מפותח
5. תהליכים גיאופוליטיים במזרח התיכון - עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה
6. מאפיינים עיקריים של המדינות הגובלות עם ישראל

לכל אחד מנושאים אלו הוצבו מטרות ראשיות ומטרות משנה המתייחסות **לכל אחד** מפרקי הנושא וסעיפיו, מטרות אלו מוצגות בתחילתו של כל נושא. הגדרת המטרות הללו מכוונת לשמש כלי עזר למורים בתכנון תהליך ההוראה-למידה וכן כאמצעי בקרה על תוצרי הלמידה. כמו כן מטרות אלה אמורות לכוון את המורים להשגת מטרות העל של התכנית כולה.

מיפוי נושאי חתך

לאחר מפרט התכנים של כל היחידה מוצגת טבלה (עמ' 22) שבה מופו נושאים ומושגים (להלן – "נושאי חתך") המופיעים בכמה מפרקי הלימוד ביחידה זו, ואלו הם: בין מסורתיות למודרניות, פיתוח בר-קיימא, סכסוכים, הסכמי שלום ושיתופי פעולה, מדבר, נפט, ישראל, גלובליזציה, קשר בין תופעות ותהליכים. מיפוי זה משקף את אפשרויות הקישור באמצעות נושאי חתך בין פרקי הלימוד ביחידה זו. המיפוי מציג במרוכז מידע על ההיבטים השונים של נושאים אלה הנלמדים בהקשרים שונים. מטרת המיפוי לסייע בידי מורים המעוניינים לבנות מסלולי הוראה חלופיים ו/או לתכנן פעילויות לימוד מסכמות שמטרתן להעמיק את התובנות שנרכשו בהקשרים שונים שבהם נדון נושא מסוים, למשל: נפט, גלובליזציה, פיתוח בר-קיימא.

במסגרת לימוד היחידה **ירכשו** הלומדים מושגים שיתרמו להעשרת השפה הגיאוגרפית שלהם. המושגים – מהם חדשים, מהם שנלמדים ביחידות

לימוד אחרות בתכנית זו, ומהם שנלמדו בלימודי הגיאוגרפיה במהלך השנים הקודמות. בין המושגים כלולים גם מושגים השאולים מדיסציפלינות במדעי החברה (בנושאים כמו: גיאוגרפיה חברתית, גיאוגרפיה כלכלית, גיאוגרפיה פוליטית, גיאוגרפיה של אוכלוסייה), וזאת משום שהגיאוגרפיה, כתחום דעת עצמאי, בוחנת וחוקרת את כל התופעות בתחום פעילות האדם שיש להן ביטוי במרחב.

השפה הגיאוגרפית, **הידע והמיומנויות** הייחודיות למקצוע שיירכשו במסגרת יחידת המזרח התיכון יאפשרו הקנייה וטיפול של **האוריינות הגיאוגרפית** הנחוצה ללומד ולאזרח בעתיד כדי **לקרוא קריאה מושכלת** טקסטים גיאוגרפיים (מפות, גרפים ותצלומים למיניהם) וטקסטים אחרים **ולנתח ולהסביר** תופעות ותהליכים במרחבים שונים על מכלול מרכיביהם. בעקבות זאת יוכלו הלומדים להבין אירועים אקטואליים המתרחשים במזרח התיכון ומסוקרים באמצעי התקשורת הכתובה והאלקטרונית, להסביר אותם ולנקוט עמדה כלפיהם.

נושא 1: גבולות ותחומים במזרח התיכון

מטרות

הלומדים:

1. ינתחו את המורכבות, הרב-ממדיות ואת הדינמיות שבתחום המזרח התיכון ויסבירו את השלכות על המדינות ועל האזור כולו.
 - ינתחו ויסבירו גישות שונות לתחום המזה"ת ואת הרקע ההיסטורי והפוליטי שלהן.
 - יכירו שמות שונים שניתנו למזה"ת ויסבירו את הסיבות למקור השמות.
 - ינתחו את הסיבות לחשיבותו הגיאוגרפית-אסטרטגית של המזה"ת בתקופות שונות.
 - יבחנו שיקולים שונים לתחום החבל המבוססים על מאפיינים פיזיים ומבניים.
 - יכירו גורמים שהשפיעו על קביעת גבולות מדיניים במזה"ת, ינתחו את המניעים שלהם ויסבירו את הבעיות הנובעות מקביעה שרירותית של גבולות.
 - יכירו את מוקדי הסכסוך העיקריים במזה"ת, ויבינו את גורמיהם ואת השפעתם על קביעת גבולות מדיניים.
 - יבינו את הבעייתיות (הפרובלמטיקה) של התוויית גבולות קבע בין מדינות המזה"ת ואת השלכותיו של תהליך זה על מדינות המזה"ת.
 - יכירו את הפסיפס האתני-דתי בכמה מדינות במזה"ת, יסיקו ויסבירו את השלכותיו על מאבקים להשגת עצמאות מדינית.
 - יעריכו את השלכות של הסכמי שלום בין מדינות במזה"ת.

נושא 1: גבולות ותחומים במזרח התיכון

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
2	<ul style="list-style-type: none"> ▫ חבל (region) ▫ אוריינט, לבנט ▫ המזרח הקרוב ▫ המגרב ▫ הסהר הפורה ▫ מדבר ▫ גבול: פיזי, מדיני ▫ מיעוט אתני או דתי ▫ קבוצה אתנית ▫ תיחום ▫ גשר יבשתי ▫ גיאואסטרטגיה 	<p><i>הפקת מידע ממפות על גבולות המזה"ת</i></p> <p>- גישות שונות לתיחום המזה"ת</p> <p>- גורמים היסטוריים-פוליטיים לתיחום החבל</p> <p>- הסיבות לשמות השונים של החבל (לבנט, המזרח הקרוב)</p> <p>- השפעת האקלים והמאפיינים הפיזיים - מדבר ונהר, חופים, הרים ועמקים - על הגדרת החבל ותיחומו</p> <p>- האם יש להכליל את המגרב, סודן, אירן במזה"ת?</p> <p>- דמיון ושוני במאפיינים ארכיטקטוניים בבנייה ובתכנון יישובים כאחד הקריטריונים לתיחום המזרח התיכון</p> <p>- הסיבות למאבקי המעצמות על שליטה במזה"ת</p>	<p>א. גורמים המשפיעים על תיחום חבל המזה"ת</p> <p>1. תיחום החבל</p> <p>2. מאפיינים פיזיים: פני השטח והאקלים</p> <p>3. מאפיינים תרבותיים עיקריים: דת האיסלאם, הלאום, השפה הערבית</p> <p>4. מיקומו הגיאואסטרטגי של החבל</p>

6	<ul style="list-style-type: none"> □ קולוניאליזם □ מנדט □ גבול מדיני □ מאבק טריטוריאלי □ רב-תרבותיות □ מעוטים-אתניים □ מעוטים דתיים 	<p>- החלטות שרירותיות ביצירת יחידות מדיניות והבעיות שנוצרו בעקבותיהן:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ ירדן – מדינה ללא בסיס כלכלי איתן □ סוריה ולבנון – רב-תרבותיות דתית- אתנית □ עירק וכוויית – פירוד פוסט-קולוניאלי <p>- סיבות למוקדי סכסוך והשלכותיהם על קביעת הגבולות:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ בין תורכיה לעירק – הבעיה של חבל הכורדים □ בין אירן לעירק - שאט אל-ערב - הסיבות למאבק הטריטוריאלי המתמשך בין מדינת ישראל לשכנותיה הערביות <p>- ההשלכות של הסכמי השלום בין ישראל, ירדן ומצרים על יציבות האזור</p> <ul style="list-style-type: none"> - רב-תרבותיות דתית-אתנית בלבנון - שלטון המיעוט בסוריה - מאבק קבוצות מיעוט וקבוצות לאומיות להשגת הכרה מדינית, לדוגמה: הכורדים והפלשתינאים 	<p>ב. חלוקה מדינית - גורמים פוליטיים חיצוניים ופנימיים</p> <p>1. הקולוניאליזם כגורם להיווצרות מדינות במזה"ת</p> <p>2. מוקדי סכסוך במזה"ת והשפעתם על אי-יציבותם של גבולות מדיניים¹</p> <p>א2. הסכמי שלום באזור</p> <p>3. גורמים דתיים-אתניים והשפעתם על היציבות הפנימית במדינות המזה"ת</p>
---	--	--	---

¹ קישור - נושא 5 פרק ב'

נושא 2: קשרי גומלין טבע-אדם כמעצבי המרחב במזרח התיכון

מטרות

הלומדים:

1. ינתחו את קשרי הגומלין בין התנאים הפיזיים במזרח התיכון (תבליט, אקלים, משאבי טבע) ובין פעילות האדם בתחומים השונים (כלכלה, התיישבות, פיתוח תשתיות).
 - ינתחו ויסבירו את הקשר בין התנאים הפיזיים - עמקי הנהרות, מישורי החוף והמדבר – לבין: מקורות ההכנסה, תפרוסת האוכלוסייה, צורות ההתיישבות והתרבות של תושבי החבל.
 - יסבירו את ההשלכות של לחץ אוכלוסייה על משאבים חיוניים אך מוגבלים (מים ורקע).
 - ינתחו ויסבירו באמצעות דוגמאות את הגורמים להתפתחות יישובית באזורי החוף.
 - יסבירו וידגימו את היתרון היחסי של אזורים במזה"ת, ויסיקו על דרך ניצולו להפקת תועלת כלכלית.
2. יסיקו על בסיס ניתוח תופעות שמשאבי הטבע החשובים במזה"ת - המים והנפט – הם גם מאפשרי חיים וגם מחוללי קונפליקטים.
 - ינתחו דרכים שונות להתמודדות עם מצוקת המים במדינות המזה"ת, ויעריכו את יתרונותיהן ואת חסרונותיהן.
 - יבחנו את הפגיעה במקורות מים עקב שימוש בלתי מושכל בהם, ויעלו השערות לגבי העתיד.
 - יכירו ויעריכו את התועלת בהווה ולעתיד של הסדרים בין מדינות במזה"ת לניצול מושכל של משאב מים משותף.
 - יכירו את התנאים הגיאולוגיים להיווצרות מאגרי נפט, ינתחו ויסבירו את השיקולים למיקומם של בתי הזיקוק במדינות הנפט במזה"ת.
 - יבחנו ויסבירו את הקשר בין הימצאותם של מאגרי נפט גדולים במדינה ובין ההתפתחות היישובית והכלכלית.
 - יסבירו את הדילמה הסביבתית בעקבות תהליכי הפקת הנפט, ויביעו עמדה מנומקת לגבי מחויבותן של מדינות מפיקות הנפט לפיתוח בר-קיימא.

נושא 2: קשרי גומלין טבע-אדם כמעצבי המרחב במזרח התיכון

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
8 ש"ש	<ul style="list-style-type: none"> □ רצועת המדבריות העולמית □ תהליכי מדבור □ נווה מדבר □ מלחות □ <u>אקלימים</u> : □ מדברי ים תיכוני ערבתי פונטי מונסוני □ מדבור וסוואניזציה □ ספר המדבר □ <u>נופי נהרות</u> : □ סחף □ משטר זרימה □ ספיקה □ אגן ניקוז □ דלתה □ תפרוסת אוכלוסייה □ צפיפות אוכלוסייה □ יתרון יחסי 	<p><i>הפקת מידע ממפות על פני השטח ותפרוסת האוכלוסייה</i></p> <p>- הקשר בין המאפיינים הפיזיים לבין תפרוסת האוכלוסייה וצפיפותה</p> <p>- התרבות הנוודית מול התיישבות קבע – הסתגלות לעומת פיתוח ושינוי</p> <p>- נאות מדבר שהתפתחו לערים (בהדגמה על ריאד)</p> <p>- התיישבות בעמק הנילוס בדגש על הכפר המצרי-בעיות ופתרונות</p> <p>- התיישבות בעמקי הפרת והחידקל- בעיות ופתרונות</p> <p>- הגורמים להתפתחות יישובית-כלכלית באזורי החוף</p> <ul style="list-style-type: none"> □ תיירות ונופש לאורך חופי הים התיכון : □ דרום תורכיה, לבנון וחצי האי-ערב (דובאי) □ סחר ותחבורה ימית בחצי האי ערב – נמל עדן כנמל פחם וחשיבותו בנתיב הסחר העולמי <p>- אזור אקלים המונסון בתימן וייחודו החקלאי והיישובי (קפה וגת)</p> <p>- אזור האקלים הפונטי לחופי הים השחור וייחודו החקלאי והיישובי (תה, תרבות המרעה)</p>	<p>א. גורמים פיזיים והשפעתם על תפרוסת האוכלוסייה ועל בסיסה הכלכלי</p> <p>1. התמודדות האדם בתנאי מדבר</p> <p>2. ריכוזי אוכלוסייה בעמקי נהרות ובמישורי חוף</p> <p>2א. לחצים על משאבי מים וקרקע בעמקי הנהרות</p> <p>2ב. התפתחות יישובית-כלכלית באזורי החוף</p> <p>3. הפקת תועלת מהיתרון היחסי של המיקום : התיישבות באזורים בעלי ייחוד אקלימי</p>

6 ש"ש	<ul style="list-style-type: none"> □ התפלה □ אגן-ניקוז □ אקוויפר □ סיכור וסכרים □ תעלות הטיה □ מים וירטואלים 	<p>ב. משאבי מים – זמינות ומחסור</p> <p>1. פיתוח וניהול מקורות מים בתנאי מחסור</p> <p>2. משאבי מים משותפים – הסדרים לעומת סכסוכים</p>	<p>ב. משאבי מים – זמינות ומחסור</p> <p>- דרכים להתמודדות עם בעיית המחסור במים :</p> <ul style="list-style-type: none"> □ סכר אסואן - יתרונות וחסרונות □ סכר אתא טורק כמנוף לפיתוח אזורי בתורכיה □ התפלה ויבוא מים במדינות המפרץ הפרסי, בערב הסעודית ובישראל □ יצוא ויבוא של מים וירטואלים באמצעות גידולים עתירי מים - הבעיות הנגרמות עקב הרס משאבי המים □ ניצול יתר של מי הנילוס □ זיהום אקוויפרים <p>- ישראל וירדן – הסדרי חלוקה של משאבי מים משותפים</p> <p>- תורכיה ושכנותיה – סכסוך על חלוקת מי הפרת והחידקל</p>
	<ul style="list-style-type: none"> □ מבנים גיאולוגיים □ מלכודות נפט □ זיהום סביבתי □ הובלת נפט □ נמלי נפט □ מחירי הנפט □ אופ"ק OPEC □ עתודות נפט □ תעשייה □ פטרוכימית 	<p>ג. מאגרי הנפט – הפקתם והשפעתם על ההתפתחות היישובית, על הכלכלה ועל הסביבה</p> <p>1. מאגרי הנפט במזרח התיכון</p> <p>2. הפקת הנפט – תהליכים ותשתיות</p> <p>3. התפתחות יישובית-כלכלית בעקבות הפקת הנפט</p> <p>4. השפעות סביבתיות בעקבות הפקת הנפט והובלתו</p>	<p>ג. מאגרי הנפט – הפקתם והשפעתם על ההתפתחות היישובית, על הכלכלה ועל הסביבה</p> <p><i>הפקת מידע מפות, מתרשימים וממקורות סטטיסטיים בנושא הנפט במזרח"ת וניתוחו :</i></p> <p>- מדינות הנפט העיקריות במזרח"ת ומיקום בתי הזיקוק בהן</p> <p>- תנאים גיאולוגיים להיווצרות נפט ולהצטברותו במלכודות נפט</p> <p>- השפעתם של תהליכי הפקת הנפט (חיפוש ואיתור, שאיבה, הובלה, זיקוק) והתשתיות (בארות נפט, חרגולים", מערך ההובלה, בתי זיקוק ומפעלים פטרוכימיים) על המרחב</p> <p>- השפעת תנודות במחירי הנפט על המדינות מפיקות הנפט במזרח"ת ועל המדינות המתועשות בעולם</p> <p>- התפתחות עירונית חדשה, בהדגמה על מינה אחמדי וג'דה</p> <p>- התפתחות מדינות הנפט, בהדגמה על אבו דאבי וכוויית</p> <p>- מפגעים סביבתיים בתהליך הפקת הנפט והאמצעים למזעורם</p>

נושא 3: אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון – מאפיינים ותמורות

מטרות

הלומדים:

1. יבחנו את מאפייני האוכלוסייה במזה"ת, ינתחו תהליכי שינוי דמוגרפיים ויסבירו את גורמיהם.

- ינתחו ויעבדו מידע שהופק מנתונים סטטיסטיים על אוכלוסיית מדינות המזה"ת, יסבירו את התמורות בשיעור גידול האוכלוסייה בהן.
- יבחנו את הגורמים המשפיעים על התמורות בשיעורי הפיריון במדינות המזה"ת, ויסבירו את השלכותיהן על תחומי החיים השונים.
- יכירו את מודל התמורה הדמוגרפית ואת היכולות שלו לחיזוי, לתכנון ולאבחון רמת הפיתוח של מדינה, וישתמשו בו לבחינה ולהצגה של רמת פיתוח של מדינות נבחרות.
- ינתחו את הגורמים שהשפיעו על תהליך הצטמצמות התרבות הנוודית, יסבירו את השפעתו על החברה הנוודית ועל הסביבה.
- יכירו תנועות אוכלוסייה שונות (הגירה ונוודות בתוך המדינה, בין מדינות ומחוץ לחבל), ינתחו את סיבותיהן ויסבירו את השפעתן על מקום המוצא ועל מקום היעד.

2. יכירו את מאפייני היישובים במזה"ת (כפרים וערים), ינתחו ויסבירו את תהליכי השינוי המתרחשים בהם.

- יכירו את מאפייני הכפר המסורתי במדינות המזה"ת, ינתחו את תהליכי השינוי המתחוללים בכפרי המזה"ת בעידן המודרני ויסבירו את גורמיהם.
- יבחנו את גורמי המיקום של ערים במזה"ת, ויסבירו באמצעות דוגמאות את הקשר בין מיקום העיר להתפתחותה ולמאפייניה.
- יסבירו את השפעתם של גורמים היסטוריים ותהליכים תרבותיים על אופייה של העיר המזרח תיכונית.

- **ינתחו ויסבירו** באמצעות דוגמאות את השינויים במרכיבי העיר המזרח תיכונית שחלו בעקבות חדירת המודרניזציה לעיר : (מבנה, שימושי קרקע, תפקוד, פעילות כלכלית).
- **יכירו** ערים נבחרות במזרח התיכון, **יאפיינו** אותן על פי תפקודן המרכזי, ו**יסבירו** את השונות שביניהן ואת סיבותיה.
- **יכירו** מגמות חדשות בתכנון העירוני במדינות המזה"ת ו**יבחנו** את יישומן בערים נבחרות במזה"ת.

נושא 3: אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון – מאפיינים ותמורות

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
4	<ul style="list-style-type: none"> □ דמוגרפיה □ מודל התמורה □ הדמוגרפיה □ צפיפות אוכלוסייה □ פירמידת גילים □ שיעור ילודה □ שיעור תמותה □ שיעור פריון □ תוחלת חיים □ מומנטום דמוגרפי 	<p>הפקת מידע בנושא שיעור גידול האוכלוסייה במדינות המזה"ת ב-50 השנים האחרונות מנתונים דמוגרפיים וממפות</p> <p>- היכולות של מודל התמורה הדמוגרפית לחיזוי ולתכנון</p> <p>- הקשר בין מיקומה של מדינה באחד משלבי מודל התמורה הדמוגרפית לבין רמת התפתחותה</p> <p>- הסיבות לתמורות בשיעורי גידול האוכלוסייה במדינות המזה"ת: תמורות בשיעורי התמותה ובשיעורי הילודה</p> <p>- גורמים לתמורות ולשונות בשיעורי הפריון במדינות המזה"ת: דת, מעמד האישה, רמת השכלה, העיר מול הכפר, שונות בין קבוצות אוכלוסייה, תמורות כלכליות</p> <p>- ההשלכות של התמורות בשיעורי הפריון על גידול האוכלוסייה</p> <p>- סיבות לשיעור פריון נמוך באוכלוסיית לבנון לעומת שיעורי הפריון במדינות אחרות במזה"ת</p> <p>- ההשלכות של גידול האוכלוסייה על משאבים ותשתיות: אספקת מזון, בנייה למגורים, מקומות תעסוקה, מערכות החינוך, הבריאות ושירותים אחרים</p>	<p>א. תמורות דמוגרפיות במזה"ת</p> <p>1 תמורות בקצב הגידול של האוכלוסייה</p> <p>א1. מודל התמורה הגיאוגרפית במדינות המזה"ת</p> <p>2. תמורות ושונות בשיעורי הפריון</p> <p>3. הלחצים הדמוגרפיים על משאבים ותשתיות במדינות המזה"ת</p>
4	<ul style="list-style-type: none"> □ תנועות הגירה: סיבובית עונתית □ מהכפר אל העיר □ נוודות □ גורמי משיכה להגירה □ גורמי דחיפה להגירה □ עיור יתר □ מקום מוצא להגירה □ מקום יעד להגירה 	<p>- הסיבות להצטמצמות התרבות הנוודית</p> <p>- התמורות הכרוכות במעבר מאורח חיים מסורתי-נוודי להתיישבות קבע</p> <p>- הגירה סיבובית-עונתית בתורכיה – מהכפר לאתרי התיירות ומכפרי הקבע למשכנות הרועים בהרים</p> <p>- לחצי אוכלוסייה על משאבים ותשתיות בערים (עיור יתר) - בעיות ודרכי התמודדות, בהדגמה על קהיר ועמאן</p> <p>- גורמי המשיכה להגירת מְצָרִים ופלשתינאים אל מדינות המפרץ הפרסי</p> <p>- גורמי הדחיפה להגירה סיבובית של תורכים לגרמניה</p> <p>- השפעת ההגירה על הכלכלה והחברה בארצות המוצא</p>	<p>ב. תנועות אוכלוסייה במזה"ת – מוצא ויעד</p> <p>1. הגירה בתוך מדינות</p> <p>א1. נוודות - הגירה עונתית והסיבות להצטמצמותה</p> <p>ב1. הגירה סיבובית-עונתית</p> <p>ג1. הגירה מהכפר אל העיר</p> <p>2. הגירה בין מדינות</p> <p>א2. גורמים כלכליים להגירה בין מדינות המזה"ת ולהגירה אל מדינות מחוץ למזה"ת</p>

		- הגירת משכילים ומתנגדי שלטון ממדינות שאינן דמוקרטיות למדינות המערב, דוגמת סוריה ועירק	ב2. גורמים פוליטיים להגירה
3	<ul style="list-style-type: none"> □ כפר מכונס □ כפר מפוזר □ כפר מסורתי □ זחילה עירונית □ סוכני שינוי □ חברה כפרית □ תכנון יוזם □ remittances 	<p>- גורמים המעצבים את מבנה הכפר המסורתי : כפרים בלבנון, בעמק הנילוס, בצפון מזרח סוריה ובהרי תימן</p> <p>- תכנון מוסדי יזום בפיתוח כפרי המדבר המערבי במצרים ותוצאותיו</p> <p>- השפעת יוזמות פיתוח של מהגרים השבים לכפרי מוצאם</p> <p>- התמורות המרחביות בעקבות התפשטותה של עמאן, בירת ירדן, אל תוך המרחב הכפרי שמסביבה</p>	<p>ג. תהליכי השינוי בכפר המסורתי בעידן המודרני</p> <p>1. מאפייני הכפר המסורתי</p> <p>2. פיתוח ומודרניזציה במרחב הכפרי</p> <p>3. תהליכי זחילה עירונית וכיבוש הכפר על ידי העיר</p>
10	<ul style="list-style-type: none"> □ גורמי מיקום □ עיור אצור □ עיור יתר □ תפקודים עירוניים □ כלכלת הבזאר □ כלכלת היי-טק □ עיר מתמחה □ מרכז עסקים ראשי 	<p>גורמי המיקום של ערי המזה"ת והשפעתם על מבנה העיר :</p> <ul style="list-style-type: none"> □ ערים בעמקי נהרות גדולים, דוגמה - בגדד ואסואן □ ערים לחוף ים, דוגמה - ביירות ופורט סעיד □ ערים בנאות מדבר, דוגמה - דמשק וריאד <p>- השפעת גורמים היסטוריים על מרכיבי העיר המזרח תיכונית המוסלמית</p> <p>- השפעת הקולוניאליזם על התפתחות העיר המזרח תיכונית ועל מאפייניה</p> <p>- דו-קיום בין כלכלה מסורתית (רוכלות, מסחר ומלאכה) ובין כלכלה מודרנית (תעשייה, שירותים פרטיים ותקשורת) כאחד ממאפייניה של העיר המזרח תיכונית</p> <p>- חדירת כלכלת ההיי-טק למזה"ת, הדוגמה של דובאי</p> <p>- שכונות פלישה באיסטנבול ובקהיר בעקבות הגירה מהכפר אל העיר</p> <p>- שינוי המדרג העירוני בעקבות הקמת ערים חדשות במצרים ובמדינות המפרץ</p> <p>- התפתחות ערי הבירה לערי ראשה במזה"ת</p> <p>- שונות תפקודית בין ערים מרכזיות במדינה : מרכז שלטוני-פוליטי מול מרכז כלכלי-תרבותי, דוגמה - אנקרה מול איסטנבול</p> <p>- מאפייני ערי-מדינה, כדוגמת כווית-סיטי ובחריין</p> <p>- מאפייני ערים כמרכזים דתיים : מכה, מדינה, קום, כרבלא, קוניה</p>	<p>ד. ערים ועיור במזה"ת - בין מסורתיות למודרניות</p> <p>1. גורמי מיקום של ערים במזה"ת והשפעתם על מבנה הערים ומאפייניהן</p> <p>2. כלכלה מסורתית בצד כלכלה מודרנית בערי המזה"ת</p> <p>3. תמורות במאפייני המרחב העירוני במדינות המזה"ת</p> <p>4. מאפייני ערים על פי תפקודן המרכזי</p>

	<p>ערי תיירות</p> <p>□ ערים חדשות □ ערים מתוכננות □ תכנון עירוני</p>	<p>- צמיחת ערים חדשות במאה העשרים : ריאד בערב הסעודית, מנאמה בבחריין, עמאן בירדן, מסקט בעומאן</p> <p>- פיתוח מוקדים עירוניים חדשים במרכז העיר ובשוליה, דוגמה - ביירות ועמאן</p> <p>- ערים מתוכננות במזה"ת:</p> <p>□ אל-עין - עיר מתוכננת בברית אמירויות המפרץ</p> <p>□ ערים חדשות במצרים</p>	<p>5. מגמות בתכנון המרחב העירוני</p>
--	--	--	--------------------------------------

נושא 4: הכלכלה במזרח התיכון: בין עולם מתפתח לעולם מפותח

מטרות

הלומדים:

1. יכירו וינתחו את מאפייני כלכלת מדינות המזה"ת הנמצאת במעבר ממסורתיות למודרניות, ינתחו ויעריכו את השפעת הגלובליזציה על הכלכלה.
 - יכירו את המאפיינים של חקלאות קיום, **יסבירו ויעריכו** את מגבלותיה ואת המכשולים להכנסת מודרניזציה לחקלאות המסורתית.
 - ינתחו ויסבירו את הגורמים לתמורות במבנה המגזר הכלכלי של המשק במדינות המזה"ת.
 - יעריכו את תרומתו של ענף התיירות לצמיחה כלכלית של מדינות התיירות במזה"ת, ויסבירו באמצעות דוגמאות.
 - יסבירו את הסיבות לתנודות בענף התיירות במדינות המזה"ת.
 - ישוו את רמת התפתחותן של מדינות בחבל באמצעות מדדים מקובלים, יזהו את הגורמים לנחשלות, ויסבירו את הקשר בין שיעור המשכילים במדינה לבין רמת התפתחותה.
 - יסבירו ויעריכו פעולות יזומות ליציאה ממעגל הנחשלות.
 - יכירו מדדים לבחינת אי-שוויון מרחבי-כלכלי (בין מדינות ובתוכן), ישוו באמצעותם בין מדינות נבחרות, יסבירו את הגורמים לאי-השוויון, ויעריכו את הדרכים הננקטות לפיתוחן הכלכלי של מדינות נחשלות.
 - ינתחו ויסבירו באמצעות דוגמאות את השפעת הגלובליזציה על הכלכלה במדינות המזה"ת ועל המרקם חברתי.

נושא 4: הכלכלה במזרח התיכון: בין עולם מתפתח לעולם מפותח

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
12	<ul style="list-style-type: none"> □ מבנה מגזרי של משק: □ -מגזר ראשוני □ -מגזר שניוני □ -מגזר שלישוני □ חקלאות קיום □ חקלאות עתירת ידע □ שוק עבודה □ מהגרי עבודה □ תעסוקות עתירות ידע □ תעסוקות עתירות עבודה 	<p>- המתח הקיים במצרים בין שימור חקלאות קיום לבין פיתוח חקלאות עתירת ידע</p> <p>- יישום פתרונות טכנולוגיים מתקדמים לפיתוח חקלאות עתירת ידע בירדן ובתורכיה</p> <p>- תמורות בשוק העבודה בערב הסעודית ובמדינות המפרץ - כוח עבודה מקומי דוחק כוח עבודה זר</p> <p>- יתרונותיה וחסרונותיה של כלכלת הנפט ("קללת הברכה")</p> <p>- התפתחות שירותי תקשורת, בנקאות ותחבורה כבסיס לשינויים כלכליים/ חברתיים/ תרבותיים</p> <p>- "מהפכת" התיירות בתורכיה והשלכותיה על הכלכלה ועל המרחב.</p> <p>- השפעת נסיבות פוליטיות וביטחוניות על התיירות במדינות המזה"ת, דוגמה – ישראל, מצרים ולבנון</p>	<p>א. תמורות במבנה המגזרי- הכלכלי במדינות המזה"ת</p> <p>1. מחקלאות מסורתית לחקלאות עתירת ידע</p> <p>2. מכלכלת נפט לכלכלת שירותים מתקדמים</p> <p>3. התיירות כמנוף לפיתוח כלכלי</p>
5	<ul style="list-style-type: none"> □ פרוץ קרקע □ פרוץ עבודה □ אבטלה סמויה □ כוח עבודה □ שיעור בערות □ מעגל נחשלות □ מגזר שלישוני 	<p><i>הפקת מידע ממפות ומנתונים סטטיסטיים על רמת הפיתוח הכלכלי והפיתוח האנושי במדינות המזה"ת</i></p> <p>דוגמאות למדדים לבחינת רמת פיתוח: תל"ג לנפש, צריכת אנרגיה לנפש, רמת-מינוע, מס' נפשות לרופא, מיטות בבתי-חולים, שיעור יודעי קרוא וכתוב ועוד.</p> <p>- ביטויי הנחשלות במדינות המזה"ת, גורמיה ומגמות לפריצת מעגל הנחשלות</p> <p>- הקשר בין רמת ההשכלה וההתמקצעות לבין רווחה כלכלית ברמת פרט והחברה, דוגמה: לבנון לעומת סוריה</p> <p>- כניסת נשים למגזר השלישוני - השלכותיה הכלכליות והדמוגרפיות לעתיד</p> <p>- מאפייני כוח העבודה כביטוי לנחשלות:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ הכפר כמאגר כוח עבודה גדול, זול ולא מיומן □ עבודת ילדים, לדוגמה: עבודת ילדים בתורכיה כאחד המכשולים לצירופה לאיחוד האירופי <p>- הגורמים לפיגור בפיתוח התשתיות במדינות המזה"ת</p>	<p>ב. גורמים לנחשלות מרחבית- כלכלית במדינות המזה"ת</p> <p>1. גורמים לנחשלות ומגמות שינוי</p> <p>א1. כוח העבודה</p> <p>3. רמת פיתוח נמוכה של תשתיות</p>

		<p>- השפעתן של מערכות תחבורה ותקשורת מתקדמות על פיתוח כלכלי מרחבי, בהדגמה על מדינות המפרץ</p> <p>- כלכלה ריכוזית כגורם מעכב פיתוח בסוריה</p>	<p>(הון, תחבורה, אנרגיה, תקשורת, בנייה)</p> <p>4. משטר כגורם מפתח או מגביל יזמות כלכלית</p>
4	<ul style="list-style-type: none"> □ מדדים כלכליים □ פער כלכלי □ רמת רווחה □ נגישות □ פונדמנטליזם □ מוביליות □ שיעור □ בערות 	<p><i>הפקת מידע מנתונים סטטיסטיים וממפות בנושא שיעור המועסקים בענפי הכלכלה העיקריים וניתוחו</i></p> <p>- הבדלים בין מדינות במזה"ת בשיעור המועסקים בענפי החקלאות, התעשייה והשירותים כמדד המשקף פערים ברמת הפיתוח בין מדינות, דוגמה: כוויית ועירק</p> <p>- הסיבות לפערים כלכליים בתוך מדינה:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ ערב הסעודית - נסיכי הנפט לעומת נוודי המדבר □ ירדן - נוודי ואדי ראם לעומת הכפריים בבקעת הירדן <p>- פונדמנטליזם כְּמִשְׁמֵר עוֹנֵי באירן מול ליברליזם כְּמִקְדָּם אוכלוסיות בתורכיה</p> <p>- שינויים מגדריים והשפעתם על סגירת פערים כלכליים- חברתיים, דוגמה - לבנון לעומת סוריה</p> <p>- ההשפעה של זמינות משאבים - נפט, מים, קרקע - או העדר משאבים מספיקים על השונות הכלכלית בין המדינות, דוגמה: המפרץ הפרסי מול עמק הנילוס.</p>	<p>ג. אי-שוויון מרחבי-כלכלי בין המדינות ובתוכן</p> <p>1. מדדים כלכליים לאי-שוויון בין המדינות ובתוכן</p> <p>2. השפעתם של מאפיינים דתיים-חברתיים על אי-השוויון המרחבי-הכלכלי</p> <p>3. מאפיינים פיזיים של מדינה כמשפיעים על השונות הכלכלית בין המדינות</p>
3	<ul style="list-style-type: none"> □ גלובליזציה □ חברות רב-לאומיות □ יתרון יחסי □ שוק משותף □ ניאוקולוניאליזם □ "תרבות □ המקדונלדס" 	<p>- תהליכי הגלובליזציה במדינות המזה"ת:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ השפעת האינטרנט על תהליכי שינוי כלכליים ותרבותיים במדינת שונות במזה"ת □ ההיחשפות של חברה מוסלמית מסורתית ל"תרבות המקדונלדס" והשפעתה על הרגלי הצריכה, על אורח החיים ועל הרקמה החברתית: מבנה המשפחה, מקום הנשים בחברה, רמת ההשכלה □ השקעות חברות גלובליות במזה"ת: בהדגמה על מפעל דלתא הישראלי בירדן □ יתרונות וחסרונות לחדירתם של תהליכי הגלובליזציה למדינות המזה"ת 	<p>ד. השפעת הגלובליזציה על כלכלת המזה"ת</p> <p>1. תהליכי גלובליזציה במזה"ת: חדירת ענפי תעשייה, שירותים, מסחר ותקשורת</p>

נושא 5: תהליכים גיאופוליטיים במזרח התיכון - עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה

מטרות

הלומדים:

1. יסבירו את הגורמים לתהליכים גיאופוליטיים וגיאואסטרטגים במזה"ת (התערבות מעצמות זרות, מוקדי סכסוך) ויעריכו את תרומתם של הסכמי שלום ושיתוף פעולה למדינות החבל.

- ינתחו ויסבירו את הסיבות להתערבות ארה"ב במזה"ת, ויעריכו את השלכותיהן על מדינות האזור.
- יכירו את אזורי הסכסוך במזה"ת, יסבירו את הסיבות לסכסוכים, ויעריכו את השלכותיהם על המדינות ועל הסביבה.
- יבחנו ויעריכו את ההשלכות של הסכמי שלום ושיתוף פעולה בין מדינות האזור על הכלכלה והחברה ועל איכות הסביבה.
- ינמקו את מחויבותן של כל מדינות האזור לפיתוח בר-קיימא, ויבחנו את יישום עקרונותיו במדינות החבל.

נושא 5: תהליכים גיאופוליטיים במזרח התיכון - עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
2	<ul style="list-style-type: none"> □ גיאופוליטיקה 	<ul style="list-style-type: none"> - האינטרסים להתערבות ארה"ב במדינות המזה"ת וההשלכות של התערבות זו על מדינות האזור - "מחיר הדמים" (תרתי משמע) של המעורבות הצבאית האמריקאית במזה"ת 	<p>א. התערבות ארצות הברית במזה"ת – גורמים ותוצאות</p>
5	<ul style="list-style-type: none"> □ טריטוריה □ פיתוח בר-קיימא □ אמנת קיוטו □ אמנת ברצלונה □ אמנת ריו דה ז'נרו □ שיתוף בין-אזורי □ משאב חוצה גבולות □ זיהום חוצה גבולות □ ניהול ופיתוח בר-קיימא 	<ul style="list-style-type: none"> - גורמים גיאוגרפיים ואחרים למוקדי סכסוך במזה"ת: <ul style="list-style-type: none"> □ בין עירק לאירן □ בין עירק לכוויית □ בין תורכיה לעירק □ בין הישראלים לפלשתינאים - ההשלכות של הסכמי השלום על הפיתוח האזורי בתחומי הכלכלה, התיירות, המדע, בהדגמה על ההסכמים בין ישראל לבין מצרים וירדן - יתרונות וחסרונות למעברם של משאבים בין מדינות המזה"ת (כוח אדם, ידע, הון, אנרגיה) - התוצאות הכלכליות והסביבתיות של ניצול משאבים משותפים תוך יישום עקרונות של ניהול ופיתוח בר-קיימא (ים המלח, הירדן) - עקרונות פיתוח בר-קיימא שמדינות האזור (החתומות על אמנות סביבתיות בינ"ל) אמורות ליישם: <ul style="list-style-type: none"> בתעשייה ובחקלאות, בפיתוח תשתיות ובניהול משאבים, בשמירה על ניקיון הימים והחופים המחויבות של כל מדינות האזור למזער מפגעים חוצי גבולות: זיהום אוויר, זיהום נהרות, מי תהום, ים וחופים. האם וכיצד מחויבות זו מיושמת? 	<p>ב. סכסוכים ושיתוף פעולה בין מדינות המזה"ת</p> <p>1. מוקדי סכסוך במזרח התיכון²</p> <p>2. הסכמים ושיתוף פעולה בין מדינות האזור</p> <p>א. שיתוף פעולה כלכלי בין מדינות האזור והשלכותיו המרחביות</p> <p>ב. שיתוף פעולה סביבתי במזה"ת ברוח המגמה העולמית – פיתוח בר-קיימא³</p>

² קישור – נושא 1, פרק ב', סעיף 2

³ קישור – נושא 2, פרק ב', סעיף 3

נושא 6: מאפיינים עיקריים של המדינות הגובלות עם ישראל

מטרות

הלומדים:

1. יכירו את המאפיין העיקרי של כל אחת מהמדינות הגובלות עם ישראל (מצרים, ירדן, סוריה וירדן).
 - יסבירו את השפעתו של המאפיין העיקרי של כל אחת משכנות ישראל על תחומי החיים השונים במדינה: כלכלה, שלטון ותרבות.
 - יעלו השערות מנומקות באשר לקשר בין מאפייניה של המדינה השכנה ובין יחסיה עם מדינת ישראל.

נושא 6: המאפיינים העיקריים של המדינות הגובלות עם ישראל

שעות הוראה	מונחים ומושגים	הצעות לסוגיות ולמוקדי הוראה	פרקי הלימוד
2	<ul style="list-style-type: none"> □ שלטון מלוכני □ שלטון צבאי □ רב-קיום 	<p>הפקת מידע ממפות על המדינות השכנות</p> <p>- התמודדותה של מדינת מדבר רחבת ידיים, שנהר גדול הוא מאפשר החיים העיקרי של תושביה (בעבר ובהווה)</p> <p>- בעיותיה של מדינת מדבר שרוב אוכלוסייתה בדווים ופליטים פלשתינאים הכפופים לשלטונו של בית מלוכה יציב, דרכי פתרון לבעיות</p> <p>- ההשלכות של שלטון צבאי נוקשה של קבוצת מיעוט (מוסלמים עלאווים) על ההתפתחות הכלכלית והחברתית במדינה ועל מעמדה באזור ובעולם</p> <p>- השפעתו של רב-קיום בין בני עדות ודתות שונות על הכלכלה, המשטר והתרבות במדינה הקטנה – יתרונות וחסרונות</p>	<p>א. מצרים, ירדן, סוריה ולבנון – שכנותיה של ישראל⁴</p> <p>1. מצרים</p> <p>2. ממלכת ירדן</p> <p>3. סוריה</p> <p>4. לבנון</p>

מיפוי המדינות השכנות בתכנית הלימודים של יחידת המזה"ת

לבנון	סוריה	ירדן	מצרים	נושא
פרק ב', סעיף 1 פרק ב', סעיף 3	פרק ב', סעיף 1 פרק ב', סעיף 3	פרק ב' סעיף 1		נושא 1
		פרק ב', סעיף 2	פרק א', סעיף 2א פרק ב', סעיף 1	נושא 2
פרק א', סעיף 3 פרק ג', סעיף 1 פרק ד', סעיף 1 פרק ד', סעיף 5	פרק ב', סעיף 2ב פרק ג', סעיף 1 פרק ד', סעיף 5	פרק ג', סעיף 3 פרק ד', סעיף 5	פרק ב', סעיף 2א פרק ג', סעיף 1 פרק ג', סעיף 2 פרק ד', סעיף 3 פרק ד', סעיף 5	נושא 3
פרק א', סעיף 3 פרק ב', סעיף 1 פרק ג', סעיף 2	פרק ב', סעיף 1 פרק ב', סעיף 3 פרק ג', סעיף 2	פרק א', סעיף 1 פרק ג', סעיף 1 פרק ד', סעיף 1	פרק א', סעיף 1 פרק א', סעיף 3	נושא 4
		פרק ב', סעיף 2	פרק ב', סעיף 2	נושא 5

⁴ קישור: נושא 1, פרק ב', סעיף 2; נושא 5, פרק ב'

ג. חתך נושאי ביחידת הגיאוגרפיה של המזרח התיכון

פיתוח בר-קיימא	סכסוכים והסכמי שלום ושיתוף פעולה	בין מסורתיות למודרניות	
	<u>פרק ב', סעיף 2</u> : סיבות למוקדי סכסוך והשלכותיהן על קביעת הגבולות		נושא 1
<u>פרק ב', סעיף 1</u> : הבעיות הנגרמות עקב הרס משאבי המים: ניצול יתר של מי הנילוס <u>פרק ב', סעיף 3</u> : השפעות סביבתיות בעקבות הפקת הנפט והובלתו	<u>פרק ב', סעיף 2</u> : משאבי מים משותפים – הסדרים לעומת סכסוכים	<u>פרק א', סעיף 1</u> : התרבות הנוודית מול התיישבות קבע – הסתגלות לעומת פיתוח ושינוי	נושא 2
		<u>פרק ב', סעיף 1א</u> : הסיבות להצטמצמות התרבות הנוודית - התמורות הכרוכות במעבר מאורח חיים מסורתי-נוודי להתיישבות קבע <u>פרק ג'</u> : תהליכי השינוי בכפר המסורתי בעידן המודרני <u>פרק ד'</u> : ערים ועיור במזה"ת - בין מסורתיות למודרניות	נושא 3
<u>פרק ד', סעיף 5</u> : מגמות בתכנון המרחב העירוני	<u>פרק ד', סעיף 1</u> : השקעות חברות גלובליות במזה"ת: בהדגמה על מפעל דלתא הישראלי בירדן	<u>פרק א', סעיף 1</u> : מחקלאות מסורתית לחקלאות עתירת ידע <u>פרק ב', סעיף 1</u> : כניסת נשים למגזר השלישוני השלכותיה החברתיות לעתיד	נושא 4
<u>פרק ב', סעיף 2ב</u> : שיתוף פעולה סביבתי במזה"ת ברוח המגמה העולמית של פיתוח בר-קיימא	<u>פרק ב', סעיף 1</u> : מוקדי סכסוך במזרח התיכון <u>פרק ב', סעיף 2</u> : הסכמים ושיתוף פעולה בין מדינות האזור <u>פרק ב', סעיף 2א</u> : שיתוף פעולה כלכלי בין מדינות האזור והשלכותיו המרחביות <u>פרק ב', סעיף 2ב</u> : שיתוף פעולה סביבתי במזה"ת		נושא 5

נושא	קשר בין תופעות ותהליכים	גלובליזציה	ישראל
נושא 1			
נושא 2	פרק א', סעיף 1: הקשר בין המאפיינים הפיזיים לבין תפוסת האוכלוסייה וצפיפותה פרק ג', סעיף 1: השפעת תנודות במחירי הנפט על המדינות מפיקות הנפט במזה"ת ועל המדינות בעולם המתועשות בעולם	פרק ג': 1. השפעת תנודות במחירי הנפט על המדינות מפיקות הנפט במזה"ת ועל המדינות המתועשות בעולם	פרק ב': 2. סיבות לסכסוך בין ישראל לשכנותיה – מאבק טריטוריאלי מתמשך על עיצוב הגבולות
נושא 3	פרק א', סעיף 1: הקשר בין מיקומה של מדינה באחד משלבי מודל התמורה הדמוגרפית לבין רמת התפתחותה		פרק ג', סעיף 2: תכנון מוסדי יזום בפיתוח כפרי המדבר המערבי במצרים ותוצאותיו
נושא 4	פרק א', סעיף 2: התפתחות שירותי תקשורת, בנקאות ותחבורה כבסיס לשינויים כלכליים/ חברתיים/תרבותיים פרק א', סעיף 3: השפעת נסיבות פוליטיות וביטחוניות על התיירות במדינות המזה"ת, דוגמה – ישראל, מצרים ולבנון	פרק ד, סעיף 1: תהליכי גלובליזציה במזה"ת: חדירת ענפי תעשייה, שירותים, מסחר ותקשורת	
נושא 5	פרק ב', סעיף 2: ההשלכות של הסכמי השלום על הפיתוח האזורי בתחומי הכלכלה, התיירות והמדע, בהדגמה על ההסכמים בין ישראל לבין מצרים וירדן	פרק ב', סעיף 1: מוקדי סכסוך במזרח התיכון	פרק ב': 2. הסכמים ושיתוף פעולה בין מדינות האזור

מדבר	נפט	
פרק א', סעיף 3: השפעת האקלים והמאפיינים הפיזיים - מדבר ונהר, חופים, הרים ועמקים - על הגדרת החבל ותיחומו		נושא 1
פרק א', סעיף 1: התמודדות האדם בתנאי מדבר	פרק ג': הנפט - השפעתו על ההתפתחות היישובית, על הכלכלה ועל הסביבה 1. מאגרי הנפט במזה"ת 2. התפתחות יישובית-כלכלית בעקבות הפקת הנפט	נושא 2
פרק ג', סעיף 2: תכנון מוסדי יזום בפיתוח כפרי המדבר המערבי במצרים ותוצאותיו		נושא 3
	פרק א', סעיף 2: מכלכלת נפט לכלכלת שירותים מתקדמים	נושא 4
	פרק ב', סעיף 1: גורמים גיאוגרפיים למאבקים במזה"ת - בין עירק לאירן ובין עירק לכוויית	נושא 5
פרק א', סעיף 1: - מערים - מדינת מדבר רחבת ידיים שהנילוס הוא מקור החיים לתושביה (בעבר ובהווה) סעיף 2: ירדן - מדינת מדבר שרוב תושביה הם בדווים ופליטים פלשתינאים הכפופים לשלטונו של בית מלוכה יציב		נושא 6